

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

Oare și împărații știu minții

Constituțiile octroate ale Austriei.

Când a luat în primire tronul înaintașilor săi, — în ziua de 2 Decembrie 1848, — tânărul împărat *Francisc Iosif I.*, (era atunci de 18 ani și două luni) a promis popoarelor din țările aparținătoare imperiului austriac, în manifestul publicat în aceeași zi, că-și va împărți cu ele drepturile, eserciate până atunci numai de către antecesorii săi; va face, ca pe baza egalei îndreptări a tuturor popoarelor imperiului său, toți să poată participa la conducerea împărăției și la regularea treburilor publice, pentruca prin „*egalitatea tuturor cetățenilor înaintea legii și prin participarea reprezentanților poporului la legislațiune, să poată fi ridicată patria din nou la mărirea veche, dar cu puteri nouă*”.

De-altcun încă împăratul de mai nainte, *Ferdinand V.*, accentuase în rescriptul trimis la 3 Octombrie 1848 dietei ungare din Pesta urgenta necesitate, ca „*drepturile egale ale tuturor naționalităților să fie asigurate pentru totdeauna, și să se așeze pe acest temei toate raporturile țărilor și popoarelor unite sub coroana noastră*”. Iar în manifestul din 20 Octombrie 1848, adresat popoarelor din Ungaria, Croația și Transilvania, tot împăratul *Ferdinand V.*, spunea următoarele:

— „Fiecare naționalitate a aflat la noi totdeauna scut și în noi cultivator îngrijorat al desvoltării pașnice. Direcțiunea aceasta o vom urma întotdeauna și nu vom tolera ca o naționalitate să apese pe cealaltă. Egala îndreptărire a tuturor este scopul nostru, pe care vom căuta să-l realizăm în țările aparținătoare coroanei noastre ungare, cu mijloacele ce ne stau la dispoziție, pe baza legilor constituționale”.

Drumul era deci croit încă de înaintașul său și tânărul împărat *Francisc Iosif I.*, care a mers dela început pe acelaș drum bun, cu pași repezi, căci deja după trei luni de domnie a surprins popoarele din împărăția sa, cu o *constituție* corespunzătoare împrejurărilor de atunci, cu drepturi largi pentru toate popoarele,

cu garanții pentru păstrarea și cultivarea naționalității și limbii fiecărui popor, o constituție, în care, ca într'o casă mare, își avea locul său de așezare fiecare dintre popoarele din imperiul austriac.

Constituția aceasta a fost publicată în 4 Martie 1849, și așa i-a și rămas numirea: „*Constituția din 4 Martie 1849*“. Era împărțită în 16 capitole, cu 122 articole în total. În capitolul prim e vorba despre imperiul austriac și se decretează, că cele șasăsprezece țări de coroană, cari sunt înșirate cu numele, împreună cu confiniile militare, formează „*libera-independenta, nedespărțita și constituționala monarhie ereditară, Austria*“. Între țările de coroană, înșirate în constituție, se află și ducatul *Bucovina*, apoi regatul *Ungaria* cu *Banatul Timișan* și „*marele principat Transilvania*, împreună cu pământul săsesc și cu de nou încorporatele comitate *Crasna*, *Solnocul de mijloc* și *Zarand*, apoi cu districtul *Cetății de piatră (Chior)* și cu cetatea *Zelau*“. Pe seama fiecărei țări de coroană se garantează autonomia proprie, între marginile acestei constituții a imperiului și se decretează, că în singuraticele țări de coroană, fiecare națiune are drepturi egale și fiecare națiune are *dreptul inviolabil de a-și păstra și cultiva naționalitatea și limba*. Schimbări în teritoriile singuraticelor țări de coroană se pot face numai prin legi speciale.

Va să zică, Românii din împărăția austriacă au primit autonomie teritorială în *Bucovina* și în *Transilvania*, iar cei din *Banat* au fost jertfiți și în contra voinței lor incorporați la *Ungaria*. Un avor special s'a acordat însă Sârbilor, pentru că pe seama lor se asigură din nou respectarea tuturor privilegiilor avute din vechime, și li-se pune în vedere, că teritoriul locuit de ei, ca *Voevodat sârbesc*, va fi alăturat la altă provincie de coroană, prin decret special, după ascultarea deputaților lor; adecă va fi scos de sub domnia ungurească.

În capitolul al doilea din constituția octroată se vorbește despre împăratul și prerogativele sale. Iar în capitolul III., e vorba despre drepturile cetățenești, stabilindu-se, că nici o deosebire, fie la împărțirea dreptății, după codul civil său penal, fie la repartizarea impozitelor publice, nu mai poate să existe de-acum înainte între cetățenii singuraticelor țări ale coroanei austriace. Toți au drept egal la funcții publice, dacă au însușirile recerute și fiecare cetățean își poate câștiga proprietate nemișcătoare în ori care parte a imperiului și tot așa își poate exercia ori unde în imperiu orice ram de industrie sau comerțul.

Capitolul IV, vorbește despre comune, cari primesc dreptul fundamental, de a-și alege reprezentanții comunali. de a primi membri noi în comună și de a conduce, în mod autonom trebile comunei, promovându-și interesele proprii. Din comune se vor forma districte, din districte ținuturi, prin lege specială. Capitolul V. stabilește chestiile, cari cad în competența dietelor provinciale, — ale

singuraticelor țări de coroană, — iar capitolul VI. pe acelea, cari rămân rezervate parlamentului central dela Viena, și în capitolul VII. e vorba despre puterea legiuitoare, pe care o exerciază împăratul, cu parlamentul central în chestii cari privesc imperiul întreg, și cu dietele provinciale în chestii referitoare la interesele particulare ale țărilor de coroană.

Despre parlamentul central vorbește capitolul VIII., stabilind, că va fi compus din două corpuri: casa de jos și casa de sus, adică din cameră și din senat. Casa de sus se compune din deputați aleși pentru fiecare țară de coroană de către dieta proprie, iar casa de jos din deputați eșiți din alegeri directe. Drept electoral are fiecare cetățean al imperiului, ajuns la majoritate, dacă e în folosința drepturilor civile și politice și plătește anual o anumită sumă ca impozit direct, sau apoi prin însușirile sale personale are drept activ de alegere într'o comună a vre-unei țări de coroană. Se va compune lege electorală pentru fiecare țară de coroană. Censul va fi, în comune rurale și în orașe cu până la zece mii de locuitori, cinci florini dare directă anuală, iar în orașele cu peste zece mii de locuitori, zece florini dare directă. Ales poate fi numai acela, care are dreptul de a alege. Se spune însă în acest capitol, că întrucât: „în Ungaria, Transilvania, Croația și Slavonia, cu litoralul croat și cu Fiume, există legi și instituții particulare și deosebite de ale celorlalte țări ale coroanei, va rămânea pentru aceasta parte a imperiului, lucrarea dietelor numite — în putere; dar primesc însărcinarea, să-și revizuiască legile de până acuma și să le aducă în conformitate cu principiile fundamentale ale acestei constituții”.

Capitolul IX. sună despre dietele provinciale. Fiecare țară de coroană își are dieta ei proprie. Deputații acestor diete se aleg prin alegeri directe. Amănuntele despre formarea dietelor provinciale vor fi stabilite în constituțiile și legile electorale, cari se vor compune separat pentru fiecare țară de coroană. Cu privire la *Ungaria* se spun în acest capitol următoarele: „Constituția regatului Ungaria se va menține intru atâta, că așezămintele, cari nu concordează cu această constituție a imperiului, *au să-și piardă puterea* și egala îndreptățire a tuturor naționalităților și a limbilor din țara aceea, în toate raporturile vieții publice și cetățenești, are să se garanteze prin instituții potrivite. Un statut special va regula aceste raporturi”. Referitor la *Transilvania* apoi se spun în acest capitol următoarele: „Formarea internă și constituția marelui principat al Transilvaniei se va stabili prin un nou statut, în consonanță cu această constituție a imperiului, după principiul *deplinei neatarnări de regatul Ungariei* și al egalei îndreptățiri a tuturor națiunilor din această țară. Drepturile națiunii săsești se vor conserva între marginile acestei constituții a imperiului”.

În capitolul X. se vorbește despre puterea executivă, adică despre miniștri și responsabilitatea lor; în cap XI. despre consiliul

imperial, compus din membrii numiți de împăratul, cu misiunea de a-și da părerea în chestii mai însemnate; în cap. XII. despre puterea judecătorească, introducându-se, pentru delictele politice și ale tiparului, judecătorii cu jurați; în cap. XIII. despre judecătoria supremă imperială, care va funcționa *ca arbitru* în neînțelegerile ce s'ar naște între imperiu și vreo țară de coroană, sau între singuraticile țări de coroană, dacă chestia nu aparține cumva sferii puterii legiuitoare; în cap. XIV. despre finanțele imperiului; în cap. XV. despre puterea armată, și în cap. XVI. se iau dispozițiunile generale, că până la aducerea legilor de organizare, din partea fiecărei diete provinciale, — tot ce va fi necesar pentru punerea în aplicare a acestei constituții, se va face pe calea ordinațiunilor, date dela centru și că schimbări în constituția aceasta, se pot face numai pe calea obișnuită a legislativei.

Acesta e pe scurt cuprinsul constituției, pe care a dat-o împăratul *Francisc Iosif I.* popoarelor din monarhia austriacă în 4 Martie 1849, spre a fi pusă în aplicare prin — *octroare*.

Constituția a fost primită cu simpatie de toate popoarele din imperiul austriac, cu excepția Maghiarilor, cari au rămas conșternați când i-au citit cuprinsul. Toate celelalte popoare câștigau drepturi dela împăratul lor, dela Maghiari însă se luau drepturi, și încă drepturi mari și vechi. Li-s'a luat Ardealul, pe cari ei îl considerau de al lor, li-s'a luat Croația și Slavonia, cari au primit autonomie proprie, li-s'a mai tăiat din corpul țării și teritoriul locuit de Sârbi, formându-se din el „*Voevodatul Sârbesc*”, și, ca culme a ironiei, Ungaria, cu constituție milenară, cu rol de conducere în trebile împărăției, vine trecută deodată între stătuțele mici și de mică importanță, vine pusă alături cu Bucovina de exemplu. Ofensa aceasta nu putea rămânea fără răspuns. Și răspunsul l-au dat Maghiarii în 19 Aprilie 1849, când în conventul revoluționar din Dobrițin, au votat cu unanimitate o rezoluțiune, prin care împăratul *Francisc Iosif I.*, care „*se încumetă a se numi rege al Ungariei*”, și întreaga casă *habsburgo-lotharingică*, „*se lipsește, în numele nației (maghiare) pentru totdeauna de stăpânirea peste Ungaria și peste cu ea împreunată Transilvania, precum și peste toate părțile și provinciile aparținătoare ei, declarându-se de scoasă și izgonită din țară*”. Tot prin rezoluțiunea aceea se declară „*Ungaria și Transilvania după lege unită cu ea, cu toate părțile ce se țin de ea, de stat liber european, de sine stătător și neatârnat, al cărui teritor e indivizibil și integritatea sa neviolabilă*”, iar *Ludovic Kossuth* e ales cu unanimitate guvernator al statului liber și independent maghiar, cu dreptul de a-și numi un guvern, pe care *Kossuth* și l-a numit numai decât, alegându-și de ministru-președinte pe *Vartolomei Szemere*.

Ruptura era acum făcută între Maghiari și curtea dela Viena și a urmat aceea ce trebuia să urmeze: Maghiarii au continuat

luptele cu *arma* în contra Vienei, iar împăratul *Francisc Iosif I.*, neputându-i învinge, a cerut ajutor de la Țarul Rusiei, care i-a și trimis ajutorul cerut, și astfel, întărit cu trupe rusești și sprijinit de Românii din Ardeal, de legionarii români de sub conducerea lui *Avram Iancu*, a putut să iasă învingător din luptele purtate cu Maghiarii. În August 1849 focul a fost stins pretutindenea în Ungaria, Banat și Ardeal. *Kossuth* și-a depus demnitatea de guvernator al statului ungar, liber și independent și a fugit în Turcia, iar miniștrii săi și toți ceilalți fruntași ai politicii maghiare de detronare au fugit asemenea în țări streine, pe când aceia dintre ei, pe cari au putut pune mâna oamenii stăpânirii, au fost executați fără cruțare. Au fost împușcați sau spânzurați. În Septembrie era liniște perfectă în Ungaria și în Ardeal. Putea deci să fie pusă în aplicare frumoasa constituție din 4 Martie 1849 a împăratului *Francisc Iosif I.*, dar acum nu se mai gândea nime la executarea ei. Devenise de prisos. A fost înmormântată în arhivele de stat ale Vienei și în întreaga monarhie s'a introdus în toamna anului 1849 *absolutismul*, care a durat zece ani. *Egala îndreptățire* (*Gleichberechtigung*) cu care se făcuse alăta paradă, a fost preschimbată în *egala aservire* (*Gleichbeknechtigung*), — după cum mergea vorba în zilele acelea, în cari au fost pedepsiți și cei buni, în rând cu cei răi.

Când a început să se întunece iarăș ceriul de-asupra imperiului austriac, oamenii de la conducere s'au gândit din nou la necesitatea de a se da drepturi politice popoarelor din monarhie, și după consultarea senatului imperial austriac, (despre lucrările căruia am scris în N-rul 4 al revistei acesteia) s'a compus și publicat o nouă constituție, adică: „*Diploma împărătească din 20 Octombrie 1860*”, completată cu „*Patenta împărătească din 25 Februarie 1861*”, — două acte foarte însemnate de stat, cari, spunea împăratul *Francisc Iosif I.*, au să formeze „*legea fundamentală de stat, stabilă și irevocabilă*”.

Cuprinsul diplomei din 20 Octombrie 1860 e pe scurt următorul:

Dreptul de a da legi, de a le modifica, sau abroga, e al împăratului, însă numai cu conlucrarea dietelor, adunate și constituite în mod legal, respective cu a senatului imperial, la care dietele provinciale vor trimite membri în numărul stabilit de împăratul.

Toate chestiunile cari se refer la drepturi, datorințe, sau interese comune, cari privesc deci toate regatele și țările, privesc imperiul întreg, se vor dezbate și decide în mod constituțional în senatul imperial, în competența căruia cade în prima linie examinarea și votarea bugetului, contractarea de împrumuturi de stat, controlarea conturilor de stat, a administrării și folosirii banilor publici, etc.

Celelalte chestiuni apoi de interes mai mult local și provincial, vor fi dezbătute și legiferate în dietele provinciale ale singu-

raticelor țări de coroană și anume: în țările aparținătoare coroanei ungare, în înțelesul constituțiilor lor de mai înainte, iar în celelalte țări și regate, conform statutelor provinciale cari li-se vor trimite.

Dacă vreo dietă provincială ar dori, ca în o anumită chestiune, care cade în competența ei, să aducă hotărâre senatul imperial: este împuternicit senatul să ieie chestia în desbatere și să aducă hotărâre, pe cale constituțională, pe lângă consultarea senatorilor din țara respectivă.

Se decretează apoi, ca diploma aceasta împărătească să fie păstrată în arhivele provinciale ale singuraticelor țări de coroană, să fie înarticulată la timpul său în legile țării, respective în textul autentic și în limbile acelei țări, iar urmașii împăratului vor avea să confirme cu împărăteasca lor subscriere diploma aceasta, îndată la suirea lor pe tron.

Cu privire la Ardeal se dau apoi ministrului-prezident *Rechberg*, următoarele îndrumări:

— „Fiindcă marele meu principat Transilvania, pe temeiul unei competențe analoge cu dreptul de stat al Ungariei, *totdeauna s'a bucurat de o dietă*, și fiindcă ștergerea privilegiilor nobilimei, ștergerea iobăgiei și a dăjdiilor țărănești, cum și precizarea datorințelor și drepturilor cetățenești, egale pentru toate clasele locuitorilor țării, pe lângă caracterul singular al constituției transilvane de mai înainte, — cer neapărat unele schimbări afund tăietoare:

Cancelarul meu din Transilvania are să țină o consultare cu bărbați de diferite naționalități, confesiuni și clase, cari se disting prin pozițiunea lor oficială sau civilă, prin talente, prin servicii făcute publicului și prin o încredere publică. La această consfătuire sunt a se lua în considerare chestiunile, cari privesc fixarea și organizarea unei diete corespunzătoare, atât pretensiunilor confesiunilor, națiunilor și claselor privilegiate de mai înainte, cât și pretensiunilor naționalităților, confesiunilor și claselor, cari mai înainte nu au luat parte la drepturile publice, iar respectivele proiecte să mi-se subștearnă mie cu posibilă iuțeală”.

(Conferența aceasta s'a ținut în 11 Februarie 1861, în Alba-Iulia. Chemați au fost la conferență 8 Maghiari, 8 Săcui, 8 Sași și 8 Români, anume: Mitropolitul *Șuluțiu*, episcopul *Șaguna*. Ioan *Aldulean*, Ioan Bran de *Leményi*, Paul *Dunca*, Dimitrie *Moldovan*, Augustin *Pop*, protopop și Augustin *Ladai*. Românii au vorbit toți în conferință, cu excepția protopopului Augustin Pop, care, bolnav fiind, nu a putut participa la ea. Toți au pledat pentru grabnica convocare a dietei Ardealului, iar Maghiarii și Secuții s'au pronunțat pentru respectarea unirii Ardealului cu Ungaria, care e fapt împlinit și nu poate fi schimbat. Sașii erau rezervați, ca totdeauna; dar cereau și ei convocarea dietei Ardealului. Împăratul a acceptat

punctul de vedere al Românilor, și a convocat dieta Ardealului, dar abia în anul 1863.)

Cu privire la *Banatul Timișan*, care sub absolutism primise o independență oarecare, fiind desfăcut din legăturile pe cari le avea cu Ungaria și formând cu Voevodina Sârbească o țară de coroană separată, a primit prim-ministrul contele Rechberg îndrumările următoare :

— „Fiindcă dorințele și pretenziunile de drept de stat ale regatului meu Ungaria, în privința populațiunii Voevodinei Sârbești și a Banatului Timișan, întocmai ca și dorințele și pretenziunile supușilor mei sârbi, cari sunt provăzuți din vechime cu privilegii și excepțiuni legale, pretind o serioasă respectare, în fine, fiindcă mult deosebitele păreri ale celorlalți locuitori ai Voevodinei sârbești și ai Banatului Timișan, pretind asemenea o pătrunzătoare examinare și precumpenire : am decretat trimiterea unui comisar, în persoana contelui *Alexandru Mensdorff-Pouilly*, locotenent-mareșal campestru, care după ce va asculta personalități eminente din toate naționalitățile și confesiunile, va avea să-mi facă raport cât mai curând și să-mi prezinte proiectul său pentru o regulare mulțumitoare în toate direcțiile”.

(Comisarul numit a umblat prin Banat, a ascultat părerile fruntașilor români, cari toți s'au pronunțat pentru autonomie proprie, sau *pentru alăturarea întregului Banat la Ardeal*, la nici un caz însă, să nu mai fie incorporați la Ungaria, dar rezultatul a fost acela, că în Decembrie, 1860, atât Banatul Timișan, cât și Voevodina Sârbească, s'a incorporat, prin rescript împărațesc, la Ungaria.)

În privința convocării dietei unșare, instrucțiunile necesare au fost date baronului *Vay*, cancelar aulic unșuresc, atunci de curând numit în acest post, căruia împăratul îi comunică neclintita sa voință, că : „după desființarea pozițiunii privilegiate a nobilimei, după recunoașterea capacității de a intra în posturi și de a-și câștiga proprietate, pe seama tuturor claselor, fără deosebire de naștere, după delăturarea iobăgiei și a dărilor țărănești, precum și în înțelesul introducerii datorinței generale de înrolare și de a plăti impozite, — pe lângă instrucțiuni pe cari le vei întocmi ca provizorii până la viitoarea dietă, să fie lăsate a lua parte la dietă și clasele supușilor mei, cari mai înainte nu au avut dreptul de alegere...”

Tot cancelarului aulic unșuresc, baronului *Vay*, au fost date îndrumările următoare :

— „Pe când incuviințez limba unșurescă, ca limbă de afaceri și oficială a tuturor direcțiilor politice și judiciare din regatul meu Ungaria, atât în serviciul intern, cât și în raporturile de reciprocitate, ordonez totodată, ca tuturor comunelor, atât urbane, cât și rurale, să le stea liberă alegerea limbei în care să-și poarte treburile, limba afacerilor comunale, bisericesti și școlare ; — mai

departe, ca fiecareia să-i rămână neoprit, sau liber dreptul de a se servi în adunările de comitat, orășenești și comunale, de ori-care din limbile îndatinate în țara respectivă și în ori-care limbă din acestea să-și poată așterne la diregătorii suplicile și petițiunile, a căror rezolvare va trebui să se facă în aceiaș limbă. În fine, oficialii administrațiunii judiciare și politice, au să compună ordinațiunile și mandatele lor de orice specie, cari se trimit direct la comune, în limba care e limbă de afaceri și comună". Se îndrumă apoi baronul Vay, ca în privința învățământului dela universitatea din Pesta, să ceară grabnic părerea cardinalului-primat al Ungariei și a corpului profesoral, iar cu privire la învățământul din școlile medii, părerea dignitarilor înalți bisericеști, a diregătorilor politici și a profesorilor, — pentru a se putea stabili limba de învățământ pentru fiecare școală. Încheie apoi împăratul astfel: „Mă declar ferm hotărât, atât pe terenul acesta (al învățământului public), cât și pe ori-care altul, unde vin în coliziune interesele deosebitelor limbi și naționalități, a păși cu toată rezoluțiunea în contra ori-cărei forțe, fie ea de orice natură, precum și în contra ori-cărei apăsări, provocări neautorizate, sau împingeri și invențări a contrastelor naționale sau limbistice..." (Ce vorbe frumoase, ce promisiuni solemne, și cât de iute le-a uitat împăratul Francisc Iosif I. !)

În patenta din 26 Februarie 1861, care, cum s'a spus, forma o parte întregitoare a diplomei din 20 Octomvrie 1860, și stabilea mai ales modalitățile punerii în aplicare a diplomei, — împăratul Francisc Iosif I, declară din nou, că rămâne statornic pe lângă principiile cuprinse în diploma sa din 20 Octomvrie 1860. Pe baza acelor principii dorește, ca de aci înainte toate popoarele monarhiei sale să ieie parte la exercierea puterii legislative și la conducerea de stat.

În urmare din nou se decretează, că dreptul de a da legi, a le modifica sau abroga, se va exercia numai prin colaborarea dietelor provinciale, respective prin a senatului imperial.

Compunerea senatului imperial se va face conform legii fundamentale despre reprezentatiunea imperiului (senatul imperial), care se publică deodată cu patenta aceasta.

Ungaria, Croația și Slavonia, apoi Transilvania, își primesc constituțiunile lor de mai înainte, dar au să fie aduse în consonanță cu diploma din 20 Octomvrie 1860 și în privința aceasta s'au luat măsurile cuvenite.

Pentru celelalte regate și țări de coroană s'au compus constituții speciale provinciale și regulamente pentru facerea alegerilor dietale, cari toate se publică deodată cu patenta aceasta. În Dalmația însă nu se va pune încă în aplicare constituția și legea

electorală, până nu se va decide, că rămâne independentă sau se alătură la Croația și Slavonia, cum dorește ea.

Lombardo-Veneția încă nu primește constituția proprie și acolo deputațiile, senatul imperial, au să fie aleși de către congregațiunile acelu regat.

Prin decret împărătesc, care se publică deodată cu patenta aceasta, se convoacă senatul imperial pe 29 Aprilie 1861, în sesiune ordinară la Viena, și alegerile de deputați la senat au să fie făcute până atunci în toate țările de coroană. Spre acest scop sunt convocate toate dietele provinciale pe 6 Aprilie 1861, în sesiune ordinară, cu excepția Croației și a Ardealului.

Se institue în Viena, prin patentă separată împărătească, publicată deodată cu patenta aceasta, un *Consiliu de stat*, care alăturarea cu Consiliul de miniștri, are să fie spre înlesnire și ajutor împăratului.

Trei autografe împărătești, publicate deodată cu patenta, dau apoi instrucții cancelarilor din Ungaria (Vay), din Transilvania (Kemény) și Croația (Mazuronici) ce au să facă pentru a putea trimite și aceste țări deputați la senatul imperial.

Patenta constată în fine, că raporturile interne ale imperiului sunt acum fundamental schimbate, reprezentarea popoarelor în legislațiune e inarticulată, și împărțirea lor la legislațiune e ordonată, deci: „publicăm întregul complex de legi fundamentale, ca constituție a imperiului nostru, și vrem ca sub scutul celui Atotputernic să respectăm și să ținem neviolabile aceste norme sârbătorește publicate și promise, nu numai noi înșine, ci deobligăm și pe urmașii noștri la tron, ca să le respecte și să le țină neviolabile, și aceasta să promită la suirea lor pe tron, în manifestul pe care-l vor adresa supușilor lor”.

Ce promisiuni solemne, iarăș, cari eșite din gura unui împărat, trebuiau să aibă valoarea și puterea unui jurământ sfânt; dar n'au trecut decât câțiva ani dela facerea lor și împăratul Francisc Iosif I. și le-a șters toate cu buretele, ca și cum nici nu le-ar fi făcut!

Căci, care a fost soarta acestei constituții nouă, dată imperiului austriac, constituția, care a provocat în Viena o însuflețire atât de mare, încât în ziua publicării complexului de legi fundamentale, întregul oraș a fost frumos pavoazat, iar seara iluminat în mod feeric? Aceea, pe care a avut-o și constituția primă octroată, publicată în 4 Martie 1849: a fost înmormântată, și anume în Ungaria imediat după naștere, fiindcă Maghiarii n'au recunoscut-o de a lor din capul locului, iar în Ardeal după o viață scurtă de câțiva ani. În celelalte țări de coroană a fost introdusă, dar nici acolo nu a putut viețui decât numai până la 1867, când prin inaugurarea *dualismului* s'au schimbat iarăș fundamental raporturile interne în monarhia austriacă.

În Ungaria adevărată, dieta convocată în sesiune ordinară și deschisă în 6 Aprilie 1861, n'a luat în desbatere diploma din 20 Octombrie 1860 și patenta din 26 Februarie 1861. N'a voit nici să audă de ea. Nu s'au cetit, pentru a fi luate la cunoștință nici rescriptele împărătești despre renunțarea la tron, în 2 Decembrie 1848. a împăratului Ferdinand, și a urcării pe tron, în aceeași zi, a nepotului său, împăratul Francisc Iosif I. Dieta ungară dela 1861 n'a lucrat alta, decât după facerea verificărilor deputaților aleși, a compus, debătut și votat o adresă, trimisă împăratului, în care Maghiarii spuneau, că țara lor, Ungaria, nu poate fi guvernată decât numai pe baza vechei lor constituții, pe care au pus jurământ sfânt toți regii încoronați ai țării din casa Habsburgică. Împăratul Austriei e rugat deci, să restituie în întregime constituția Ungariei, să ordoneze punerea în aplicare a tuturor legilor votate la anul 1848 și sancționate de împăratul Ferdinand, și să îndrume Ardealul să trimită deputați la dieta din Pesta, fiindcă Ardealul e unit în mod legal și pe vecie cu Ungaria, și dieta ungară, fără ardeleni nu poate funcționa, căci e mancă.

Împăratul a răspuns la adresa aceasta, că *Ardealul nu a fost nici când unit cu Ungaria*, rămâne deci cu autonomia sa. Dintre legile dela 1848 unele sunt bune și vor rămânea în ființă, altele însă vor trebui să fie șterse sau modificate.

În o nouă adresă, Maghiarii au rămas pe lângă punctul lor de vedere, iar împăratul, drept răspuns, *le-a dizolvat dieta*. La anul 1865 apoi împăratul însuși a căutat o apropiere de Maghiari și o înțelegere cu ei, și după lungi pertractări s'a ajuns la inaugurarea *dualismului*, la prefacerea monarhiei austriace în *monarhie austro-ungară*. Maghiarii și-au primit toate drepturile, au căpătat guvern independent ungar, iar diploma din 20 Octombrie 1860 și patenta din 27 Februarie 1861, cari pentru Maghiari n'au existat din capul locului, au devenit pentru celelalte popoare din Ungaria niște simple petece de hârtie.

În Ardeal, dieta întrunită în 15 Iulie 1863 în Sibiu și compusă din 57 Români și 43 Sași, — căci Maghiarii și Săcuii, 54 la număr, n'au voit să intre în dietă, pe motivul, că Ardealul nu mai are dreptul să țină dietă, și locul deputaților din Ardeal e în dieta din Pesta, — a luat în desbatere diploma și patenta, în ședința din 30 Septembrie 1863, și după ascultarea vorbirilor deputaților Rannicher (raportor) și Conrad Schmidt dintre Sași, apoi episcopul Șaguna, Ioan Pușcariu, Ioan Bran de Leményi și mitropolitul Șuluțiu dintre Români, a votat cu mare insuflețire și cu unanimitate (91 de voturi) înarticularea între legile Ardealului a diplomei împărătești din 20 Octombrie 1860 și a patentei din 27 Februarie 1861, ca legi fundamentale, stabile și irevocabile ale imperiului austriac. Legea despre înarticulare a fost sancționată de împăratul și publicată în toată regula, apoi așezată în arhivă de stat a Ardealului. Dar la 1 Septembrie 1865, prin rescript im-

Acelaș împărat, care a promis solemn, că va respecta, el și urmașii săi, legea fundamentală de stat dată popoarelor sale, diploma și patenta, a rupt pecetea de pe ea în anul 1865 și a aruncat-o între vechiturile statului. Iar la 20 Iunie 1867, când Maghiarii își aveau guvernul lor propriu unguresc, tot acelaș împărat declară într'un rescript, semnat de el și ministrul-prezident ungar Andrásy, că dupăce: „toate concluzele dietei provinciale transilvane, convocată la Sibiu pe 1 Iulie 1863 și disolvată prin rescriptul regesc din 1 Septembrie 1865, cari se refer la pozițiunea de drept public a Transilvaniei față cu imperiul, au devenit fără valoare, — le scoatem prin aceasta din vigoare“.

*

Așa a fost înmormântată, după o viață foarte scurtă, și a doua constituție octroată a împăratului Francisc Iosif I. (cealaltă, din 4 Martie 1849, se născuse moartă), adică diploma din 20 Octombrie 1860 și patenta din 27 Februarie 1861. Regele Ungariei, Francisc Iosif I., a luat în mână buretele, și a șters de pe tabla mare a legilor împărăției austriace tot ce scrisese pe tablă împăratul Austriei, Francisc Iosif I., și ce era în defavorul și spre supărarea iubitului său popor maghiar, cu care se împăcase la anul 1867 în mod definitiv, lăsând celelalte popoare din Ungaria în grija Maghiarilor, ca ei să-i governeze, așa cum vreau și cum le place, căci el, regele Ungariei n'a promis popoarelor nemağhiare nimica, iar împăratul Austriei, nu are dreptul să se amestece în trebile interne ale Ungariei! Cam în felul acesta îl scuzau ziarele maghiare de atunci pe împăratul și regele Francisc Iosif I. și-l apărau în contra imputărilor ce i se făceau, mai ales din partea Cehilor și a Croaților; iar Românii își puneau întristați întrebarea: „Oare și împărații știu minți? . . .“